

79È ANIVERSARI: EL GOVERN PROVISIONAL BASC S'INSTAL·LA A CATALUNYA (20 D'OCTUBRE DE 1937) - EXILI, SOLIDARITAT I PROPAGANDA -

Avi i nens refugiats bascos a Catalunya. 1938.

Autor: Werner Rings

ANC2-2-N-8

Descripció

La imatge correspon a una fotografia en blanc-i-negre presa l'any 1938 en un local habilitat per la Generalitat de Catalunya per tal d'acollir als refugiats bascos que fugien de l'avanç de les forces sollevades. La fotografia formava part de l'àlbum *Instantes de la vida vasca en Cataluña y la labor del Gobierno de Euzcadi*, editat pel Govern d'Euskadi durant la seva estada a Catalunya.

Interès del document

Aquesta fotografia representa una mostra, d'una banda de la difícil situació que viu la població basca refugiada a Catalunya, i de l'altra de les diferents accions que es realitzen des del seu govern per mantenir la moral dels ciutadans.

Pot ser llegida com a document únic, però és especialment interessant fer-ho en relació al context que es genera amb la resta de fotografies que componen l'àlbum, en tant que element de propaganda.

Context

El juliol de 1936 va esclatar la Guerra Civil després que l'intent de cop d'Estat protagonitzat per alguns sectors de l'Exèrcit només triomfés en algunes parts del país. La impossibilitat de derrocar el govern de la Segona República va provocar que es configuressin dos bàndols: per una banda, els republicans, per l'altra, els rebels.

Al País Basc, l'acció combinada de les autoritats fidels a la República i les forces adscrites a les agrupacions i partits polítics nacionalistes bascos, amb el suport de les organitzacions sindicals i obreres, van aconseguir frenar les tropes sollevades.

Aturat el cop d'Estat i consolidades les zones d'influència i control políticomilitar, es va constituir un govern provisional de caràcter autonòmic *in extremis* presidit per José Antonio Aguirre, un destacat membre del Partit Nacionalista Basc (PNV). Aguirre va ser elegit amb el consens de les diverses famílies polítiques basques fidels a la República i va comptar amb l'aprovació de les autoritats del govern central republicà. Aquest fet va acabar amb més de quatre anys de negociacions infructuoses entre els nacionalistes bascos i els governs republicans de Madrid. L'esclat de la guerra i la conseqüent excepcionalitat política i militar del moment van permetre a Euskadi dotar-se d'una àmplia autonomia i constituir les seves primeres institucions autonòmiques modernes.

El règim autonòmic basc, tanmateix, tan sols va durar fins a finals de l'estiu de 1937, després que les ofensives llançades per les tropes rebels trenquessin definitivament el front del Nord i culminessin la invasió amb l'ocupació total del territori basc. En aquest context, davant la imminent caiguda d'Euskadi, el president de la Generalitat, Lluís Companys, va convidar el govern basc a traslladar-se a Catalunya. El gabinet presidit per Lehendakari Aguirre va acceptar i, unes setmanes després, el dia 20 d'octubre de 1937, el govern provisional basc es va instal·lar a Barcelona amb la finalitat de col·laborar en l'esforç de guerra contra els rebels i treballar per donar assistència a tots aquells ciutadans bascos que fugien o havien aconseguit fugir del País Basc ocupat pels franquistes.

Des de pocs mesos abans que el País Basc fos ocupat per les forces rebels, centenars de ciutadans bascos van marxar de casa seva tot intentant escapar de la repressió exercida per les tropes rebels i els seus partidaris, una quantitat que va augmentar a

mesura que els sollevats avançaven. Davant d'aquesta allau de refugiats de guerra, el govern de la Generalitat de Catalunya presidit per Companys va haver d'actuar ràpidament. Les autoritats catalanes van treballar activament per proporcionar habitatge i queviures als refugiats: es van engegar campanyes de recollida d'aliments, es van organitzar centres per acollir els nens i es van habilitar nombrosos espais. També es va promoure l'acolliment de refugiats entre les famílies catalanes i es van construir hospitals per a nens refugiats. Tot plegat, en unes condicions particularment difícils arran de l'escassetat d'aliments i els atacs i bombardejos continus als quals va ser sotmesa Catalunya al llarg de la Guerra Civil.

L'activitat del govern basc a Catalunya va ser prou intensa si es tenen en compte l'escassetat de recursos i les grans dificultats logístiques que es van experimentar a Catalunya a causa del desenvolupament de la guerra. Més enllà de les tasques relatives a la representació i col·laboració institucional amb la Generalitat de Catalunya i el govern de la República, la seva actuació es va centrar, principalment, en organitzar i promoure campanyes d'ajuda humanitària als ciutadans i ciutadanes bascos que fugien de l'avanç franquista. Així mateix, el govern d'Aguirre també va desplegar campanyes propagandístiques per tal de donar a conèixer la situació dels refugiats i de difondre la seva implicació en l'esforç de guerra per vèncer el feixisme.

Tot plegat, perseguia dos objectius: per una banda, promoure la implicació internacional en el conflicte bèl·lic, tot acusant i culpabilitzant al feixisme de la situació en què es trobava la ciutadania basca, obligada a abandonar casa seva. Per l'altra, mobilitzar els ciutadans bascos a Catalunya perquè contribuïssin en l'esforç de guerra i esperonar la causa republicana, tot donant a conèixer la implicació i lluita incansable del poble basc al costat de la República i la democràcia.

Qüestions:

- Observeu la imatge i digueu perquè creieu que estenen la roba a l'interior del recinte, tot posant-ho en relació amb la situació que vivia a Barcelona en aquells moments.
- Identifiqueu les característiques dels personatges que apareixen a la fotografia i relacioneu-les amb el rol de la població civil durant un conflicte bèl·lic.
- Argumenteu per quina causa creieu que es va difondre aquesta imatge i amb quina finalitat.

Per ampliar:

- Expliqueu les diferents accions que realitza el govern basc en relació a l'atenció als refugiats i quina és la seva relació amb el govern de la Generalitat de Catalunya
Per ajudar-vos a respondre aquesta pregunta, podeu consultar els documents ANC2-2-N-15 i ANC2-2-N-16 a través de la cerca avançada de l'aplicació [Arxius en línia](#)
- Observeu i comenteu l'àlbum al qual pertany la imatge.
<http://issuu.com/sdanc/docs/album>

Per continuar indagant:

Fonts arxivístiques

Documents textuais

Cartes enviades els anys 1937 i 1938 a la Secretaria General de la Presidència pel setmanari "Euzkadi en Catalunya" i per la Comissió Oficial d'Ajut a Euskadi. 1937-1938. ANC2-2-T-18.

Còpia d'una comunicació enviada pel Govern d'Euskadi a la Generalitat de Catalunya el 19 d'octubre de 1937 en què es notifica l'acord del Govern basc de 18 d'octubre de 1937 de fixar a Barcelona la seva residència oficial. 1937. ANC2-2-T-15.

Correspondència mantinguda entre febrer i juny de 1938 entre Julio Jáuregui, secretari general de la Presidència a Barcelona, José Antonio Aguirre, president del Govern d'Euskadi, i altres alts càrrecs d'aquest. Febrer-juny 1938. ANC2-2-T-28.

Expedient informatiu realitzat per la Presidència del Govern sobre la situació dels refugiats bascos a Catalunya. 1938-1939. ANC2-2-T-47.

Expedient informatiu realitzat per la Secretaria Particular de la Presidència sobre les relacions del Govern d'Euskadi amb la Generalitat de Catalunya, elaborat en base a informes i correspondència mantinguda entre ambdues institucions. 1937. ANC2-2-T-6.

Informe sobre la constitució de la Delegació de Barcelona i la instal·lació del Govern d'Euskadi a Catalunya. 1937. ANC2-2-T-16.

Informes redactats o enviats a la Presidència del Govern d'Euskadi sobre la tasca realitzada i les necessitats dels diversos departaments del Govern d'Euskadi. 1938. ANC2-2-T-32.

Telegrames enviats durant 1938 per diverses persones i institucions a José Antonio Aguirre, president del Govern d'Euskadi. 1938. ANC2-2-T-35.

Documents no textuais

Establiment de la Cooperativa dels Bascos a Catalunya, filial de la Unión Cooperativa de Aprovisionamiento de Guipúzcoa. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-45.

Façana de la Delegació General d'Euskadi a Catalunya. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-4.

Grup de nens bascos refugiats a Catalunya. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-17.

Grup de nens refugiats bascos a Catalunya. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-24.

Grup de nens refugias bascos al Mas Dorca d'Arenys de Munt. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-33.

Hospital Gernika del Govern Basc a Catalunya, a la Torre Bellulla de Canovelles. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-20.

Membres de la delegació del Partit Nacionalista Basc a Barcelona. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-49.

Nen refugiat basc a Catalunya. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-10.

Nena refugiada basca a Catalunya. 1938. Autor: Werner Rings. ANC2-2-N-11.

Altres fonts

Bibliografia

ALONSO CARBALLÉS, Jesús Javier. El primer exilio de los vascos, 1936-1939. *Historia contemporánea*, n. 35, 2007, p. 683-708. Disponible a: <http://www.ehu.eus/ojs/index.php/HC/article/view/4117/3667>. [Consulta: 01-09-2016]

ARRIEN, Gregorio. *El primer exili dels bascos. Catalunya 1936-1939*. Barcelona: Fundació Ramon Trias Fargas, 2001.

FUSI, Juan Pablo. *El País Vasco 1931-1937 : autonomía, revolución, guerra civil*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2002.

RISQUES, Manel (dir.). *Història de la Catalunya Contemporània*. Barcelona: Pòrtic, 1999.